

Stichting Gezamenlijke Projecten Haagse Musea

CULTUURMENU

jaarverslag
2022

Inhoud

Voorwoord 1

Cultuurmenu inleiding 3

1 Samenvatting Cultuurmenu voor het primair- en voortgezet onderwijs 2022 4

2 Organisatie 4

3 Uitvoering 5

3.1 Aantal opgegeven deelnemers Cultuurmenu PO en VO door de scholen en deelname scholen uit aandachtswijken 5

3.2 Educatoren/museumdocenten en diversiteit 6

3.3 Coronacrisis en de cultuurmenulessen 7

3.4 Vredespaleis en West Den Haag doen het schooljaar 2021-2022 mee 7

3.5 Projectplannen Cultuurmenu, busvervoer en roostersysteem 7

3.6 Cultuurmenu PO, drie menu's 8

3.7 Montessorischolen 8

3.8 Communicatie en marketing 8

3.9 De PO leerlijn 'Kennismaken met cultureel erfgoed' 9

4 De drie menu's 10

4.1 Cultuurmenu doorgaande leerlijn 12

5 Evaluatieonderzoek schooljaar 2021-2022 14

5.1 Evaluatie 14

5.2 Korte samenvatting evaluatierapport 2021-2022 14

5.3 Busvervoer 18

6 Cultuurmenu PO 19

6.1 Doelstellingen Cultuurmenu 19

7 Thema's in de lessen vanaf 2021-2022 20

7.1 Verdieping van leerlijn 'Kennismaken met cultureel erfgoed' 20

7.2 Hoe de opzet van de cultuurmenulessen tot stand komt 20

7.3 Vakken en bijbehorende kerndoelen waar cultuurmenulessen op aansluiten 21

7.4 Montessorischolen 21

8 Cultuurmenu VO 22

8.1 Cultuurmenu VO leerlijn 22

8.2 Bereik scholen en verloop van het Cultuurmenu VO 24

8.3 Meerwaarde van het aanbod 25

8.4 Pilot praktijkscholen 25

8.5 Aanbod praktijkscholen 26

8.6 Cultuurmenu VO leerlijn 29

9 Extra marketingactiviteiten 2022 31

10 Financiële ondersteuning kalenderjaar 2022 32

11 Veranderingen 33

12 Toekomstplannen 33

Bijlage 1 36

Bijlage 1 39

Colofon, Met dank aan 41

Adressen 42

Voorwoord

Het bestuur van Stichting Gezamenlijke Projecten Haagse Musea biedt u hierbij het jaarverslag 2022 aan. De stichting is opgericht op 1 juli 2009 en ingeschreven bij de Kamer van Koophandel Haaglanden onder nummer 27347650. Met ingang van 1 januari 2010 zet deze stichting de activiteiten voort die voorheen door de vereniging Haags Museum Platform werden uitgevoerd. De stichting heeft als doel het dienen van de collectieve belangen van musea in de regio Haaglanden in de breedste zin.

Als overlegorgaan voor de directies van musea werd per 1 juli 2009 eveneens een stichting opgericht onder de naam van Stichting Directieoverleg Haagse Musea. Deze stichting is opgericht op het stimuleren van regulier overleg tussen de directies van de Haagse musea om een optimale behartiging van de gezamenlijke belangen te bevorderen. Initiatieven voortkomend uit het directieoverleg worden veelal geconcretiseerd door de Stichting Gezamenlijke Projecten Haagse Musea.

Het Cultuurmenu PO (educatieproject) wordt door de Stichting Gezamenlijke Projecten Haagse Musea al 19 jaar aangeboden aan het Primair Onderwijs in Den Haag en de regio. Inmiddels doen hier 21 musea/erfgoedinstellingen aan mee. Het Cultuurmenu voor het voortgezet onderwijs is in 2017 gestart, hier doen 16 musea aan mee. Het Cultuurmenu kent al jarenlang een divers en inclusief karakter, zowel voor wat betreft het deelnemersveld, als met betrekking tot het inhoudelijke aanbod.

Met ingang van 2014 worden de activiteiten van de stichting (in het bijzonder het Cultuurmenu Primair Onderwijs) niet meer financieel ondersteund door de Gemeente Den Haag. Ook voor het 'Cultuurmenu VO' ontvangen we sinds drie jaar geen subsidie. De activiteiten van de stichting worden voor een zeer belangrijk deel mogelijk gemaakt door tal van fondsen en sponsors. Wij zijn hen allen dank verschuldigd voor deze ondersteuning ook voor de extra steun tijdens de coronacrisis. Dit mede namens allen die deelnemen aan de activiteiten die door de stichting worden georganiseerd.

Claartje de Leeuw-Koster was korte tijd in het bestuur in 2022, zij was werkzaam bij Museum Bredius, maar daar niet meer werkzaam. Friso Visser is ook tijdens het verslagjaar uit het bestuur getreden i.v.m. aanvaarding van een functie elders. Ingrid Eilander, adjunct-directeur van het Literatuurmuseum/Kinderboekenmuseum is als interim bestuurslid voor een jaar toegetreden.

Tenslotte zijn wij een woord van dank verschuldigd aan allen die een grote inzet leveren bij de totstandkoming van onze activiteiten, in het bijzonder aan Sandra Bal onder wiens leiding het Projectenbureau Haagse Musea van de stichting functioneert.

G.W.B. van Nooten, voorzitter SGPHM

Samenstelling bestuur Stichting Gezamenlijke Projecten Haagse Musea

G.W.B. van Nooten, voorzitter

R. van Zanen, penningmeester

I. Eilander, secretaris

F. E. van der Schoot, lid

Het bestuur heeft in 2022 regelmatig vergaderd.

Projectenbureau Haagse Musea

Het bureau is gevestigd in het Museon
Stadhouderslaan 37, 2517 HV Den Haag.

Cultuurmenu

Inleiding

Het Cultuurmenu voor het primair onderwijs (Cultuurmenu PO) is een programma van de Stichting Gezamenlijke Projecten Haagse Musea. Het bestaat uit erfgoed/museumlessen van 21 musea/erfgoedinstellingen voor groep 1 tot en met groep 8 van het primair onderwijs in Den Haag. De lessen volgen een doorgaande leerlijn 'Kennismaken met cultureel erfgoed' en vinden plaats in de Haagse musea/erfgoedinstellingen. Ter voorbereiding en verwerking van de lessen in de musea krijgen de docenten van de scholen lesmateriaal aangeboden via de website. Scholen ontvangen begin van het schooljaar een rooster voor deelname aan de cultuurmenulessen, inclusief het busvervoer.

Elk jaar bezoekt een klas een andere museum/erfgoedinstelling. Aan het eind van de basisschoolperiode heeft een leerling kennisgemaakt met de grote verscheidenheid aan erfgoedinstellingen in Den Haag en met diverse aspecten van het cultureel erfgoed in zijn/haar omgeving. Hiermee wordt sinds jaren een belangrijke bijdrage geleverd aan een goede basis voor cultuureducatie. Veel leerlingen bezoeken van huis uit geen musea, door het in klassenverband aan te bieden krijgen ze een kans om het uitgebreide aanbod van cultureel erfgoed uit hun eigen omgeving te zien.

Het Cultuurmenu voor het voortgezet onderwijs (Cultuurmenu VO) is een programma voor de onderbouw van het voortgezet onderwijs in Den Haag en de regio. Dit programma is in het schooljaar 2017-2018 gestart. In samenwerking met 18 musea zijn er 7 menu's samengesteld. Ieder menu heeft een verdieppingsprogramma met een bepaald thema.

Achtergrondinformatie over het Cultuurmenu PO en VO wordt gegeven op de website www.cultuurmenu.nl, in het meerjarenbeleidsplan 2022-2023 en verder.

1 Samenvatting Cultuurmenu voor het primair- en voortgezet onderwijs 2022

In totaal zijn er 1074 groepen met 26.408 leerlingen in het kalenderjaar 2021 opgegeven door de scholen voor deelname aan de Cultuurmenulesen PO en VO.

2 Organisatie

Het hoofd van het Projectenbureau Haagse Musea/projectleider Cultuurmenu, Sandra Bal en de secretariaatsmedewerker Ingrid Scholten werken intensief samen met de Werkgroep Educatie van de Stichting Gezamenlijke Projecten Haagse Musea en leggen verantwoording af aan het bestuur.

De Werkgroep Educatie komt onder voorzitterschap van Sandra Bal (hoofd Projectenbureau Haagse Musea) tweemaandelijks bijeen. In deze werkgroep participeren de educatieve afdelingen van alle musea/erfgoedinstellingen die meewerken aan de Cultuurmenu's voor het primair en voortgezet onderwijs.

Informatiewerkplaats onder leiding van Hans de Groot is als externe partner bij het Cultuurmenu betrokken voor de samenstelling van de roosters voor de erfgoedinstellingen, de scholen en het busvervoer. Hij zorgt voor de logistieke organisatie en werkt nauw samen met de projectleider van de Cultuurmenu's. Om de communicatie vlot te laten verlopen tussen de scholen, de erfgoedinstellingen en de busmaatschappij is er een speciale hotline voor acute zaken en een speciaal e-mailadres voor de roosterzaken ingesteld. Alle roosters voor de erfgoedinstellingen en de scholen staan online.

3 Uitvoering

3.1 Aantal opgegeven deelnemers Cultuurmenu PO en VO door de scholen en deelname scholen uit aandachtswijken

Cultuurmenu PO:

Voor het schooljaar 2022-2023 hebben 85 scholen zich opgegeven met 963 groepen en **23.806** leerlingen (volgens opgave van de school).

Het eerste deel van dit kalenderjaar van januari tot en met juli zijn er zo veel mogelijk lessen gegeven en er zijn ook lessen doorgeschoven die door de coronacrisis in de periode daarvoor niet konden doorgaan. De normale roosterperiode loopt van januari tot en met april en van oktober tot en met december. Het doorschuiven van de lessen heeft helaas hogere kosten gegeven omdat de efficiëntie van het rooster hieronder te lijden heeft gehad. We vonden het echter belangrijk de lessen wel zo veel mogelijk door te laten gaan en hebben daar de voorkeur aan gegeven.

Dit schooljaar zijn we een maand eerder gestart om een eventuele lockdown door corona te ondervangen. Gelukkig hebben we allen geplande lessen kunnen laten doorgaan tot en met december 2022.

Cultuurmenu VO:

Voor het schooljaar 2022-2023 staan in januari 2023 8 scholen ingeschreven met 106 klassen met 2313 leerlingen (volgens opgave van de school). Gedurende de rest van het schooljaar kan er nog bijgeboekt worden.

Kalenderjaar 2022

In het kalenderjaar 2022 hadden zich opgegeven:
PO: 93 scholen, 995 groepen, 24632 leerlingen
VO: 5 scholen 79 groepen, 1776 leerlingen

Schooljaar 2022-2023

Aantal scholen	PO	VO	Eindtotaal
Delft	3	1	4
Den Haag	51	6	57
Honselersdijk	1		1
Leidschendam	4		4
Naaldwijk	1		1
Pijnacker	2		2
Poeldijk	2		2
Rijswijk	7	1	8
Voorburg	3		3
Wassenaar	7		7
Wateringen	1		1
Zoetermeer	3		3
Eindtotaal	85	8	93

Deelname scholen uit aandachtwijken in Den Haag 2022-2023

24 Haagse scholen uit de verschillende aandachtwijken in Den Haag:

- 31 scholen uit de verschillende aandachtwijken in Den Haag:
- 5 scholen uit Morgenstond
- 3 scholen uit Transvaal
- 3 scholen uit Laak
- 3 scholen uit Zuid-West
- 1 school uit Rustenburg
- 2 scholen uit de Schilderwijk
- 2 scholen uit de Stationsbuurt
- 2 scholen uit Leyenburg
- 2 scholen uit het Centrum
- 1 school uit Bouwlust

4 scholen uit Muziekbuurten, Te Werve en Meerzicht uit Rijswijk

2 scholen uit de Heuvel, Prinsenhof uit Leidschendam

1 school uit Zuid uit Zoetermeer

3.2 Educatoren/museumdocenten en diversiteit

De cultuurmenulessen worden samengesteld door de educatieve diensten van de musea/erfgoedinstellingen. De cultuurmenulessen worden gegeven door gekwalificeerde museumdocenten. Zij hebben verschillende culturele achtergronden en zijn gewend aan het geven van les aan leerlingen met alle culturele achtergronden. De lessen worden gegeven aan scholen uit alle wijken van Den Haag, maar ook aan

scholen uit de regio. Daarnaast is er een speciaal programma voor de Montessori-scholen en als speciaal onderwijs zich opgeeft om mee te doen, dan worden de lessen voor deze leerlingen ook aangepast. Het aanbod is er voor alle scholen dus ook voor scholen in aandachtwijken. De museumdocenten hebben veel ervaring in het geven van les aan leerlingen met bijvoorbeeld taalachterstanden en/of leerachterstanden.

3.3 Coronacrisis en de cultuurmenulessen

Er zijn in het schooljaar 2021-2022 in totaal 165 lessen niet doorgedaan, in het voorjaar van 2022 zijn hiervan 73 lessen opnieuw ingepland.

Het cultuurmenuteam maakte weer de nodige overuren om alles steeds opnieuw te moeten afzeggen en inroosteren. Het les- en busrooster is voor een deel de efficiëntie kwijtgeraakt door de crisis, waardoor we voor hogere kosten komen te staan. Gelukkig zijn alle betrokken organisaties bereid om mee te denken en vinden we gezamenlijk steeds oplossingen. Zodra het maar even kan worden de cultuurmenulessen gegeven.

3.4 Vredespaleis doet het schooljaar 2022-2023 niet mee

Het Vredespaleis kon door omstandigheden het schooljaar 2022-2023 niet meedoen. Het Museon- Omniversum is bereid gevonden de lessen over te nemen. Ze gaven bij het Cultuurmenu PO voor groep 8 de les 'Kind in oorlog' en in menu E voor klas 2 de les 'VN in actie!' Het Vredespaleis doet wel weer mee in het schooljaar 2023-2024. De scholen waren er heel enthousiast over, de leerlingen komen op bijzondere plekken waar ze veelal niet eerder geweest zijn. De lessen werden goed beoordeeld.

In het schooljaar 2021-2022 deed Museum Rijswijk voor het eerst mee. Ze hebben om de twee jaar een papier of textiel biënnale. De cultuurmenules sluit hierop aan.

3.5 Projectplannen Cultuurmenu, busvervoer en roostersysteem

Projectplannen Cultuurmenu PO en VO

Basis voor het Cultuurmenu PO en het Cultuurmenu VO van 2022 zijn:

- Projectplan Cultuurmenu PO 2022-2023 en verder;
- Projectplan Cultuurmenu VO 2022-2023 en verder;
- Begrotingen PO 2022 en VO 2022-2023.

Busvervoer en roostersysteem

Het busvervoer wordt verzorgd door busmaatschappij BAB-VIOS Touringcars te Wateringen. Informatiewerkplaats maakt, in overleg met het Projectenbureau Haagse Musea, een zo optimaal mogelijk rooster.

Muzee Scheveningen © Chelsey Honders

3.6 Cultuurmenu PO, drie menu's

Het Cultuurmenu biedt de scholen vanaf het schooljaar 2020-2021 drie menu's aan. Iedere schoolgroep gaat elk jaar naar een ander museum/erfgoedinstelling. En elk museum geeft een les die aansluit bij diverse schoolvakken met bijbehorende kerndoelen. De drie menu's zijn evenwichtig samengesteld. De scholen kunnen bij inschrijving hun voorkeur aangeven voor Cultuurmenu 1, Cultuurmenu 2 of Cultuurmenu 3, maar er wordt een 33% verdeling van de lessen bij de erfgoedinstellingen gewaarborgd. Zie ook pagina 10 en 11.

3.7 Montessorischolen

Voor de Montessorischolen is een apart lesaanbod ontwikkeld voor groep 1-2, groep 3-4-5, groep 6-7-8. Vanaf het schooljaar 2016-2017 wordt aan alle Montessorischolen dit speciale menu aangeboden.

3.8 Communicatie en marketing

In mei 2022 werden circa 160 brochures en affiches van het Cultuurmenu voor het schooljaar 2022-2023 naar alle Haagse basisscholen verzonden en ook circa 200 naar de regio. Vanaf dat moment konden de scholen zich aanmelden.

Op de website www.cultuurmenu.nl was het programma voor het nieuwe schooljaar te raadplegen. Om te kunnen meedoen aan het Cultuurmenu kunnen scholen zich binnen een aangegeven periode inschrijven op de website www.cultuurmenu.nl.

Om meer bekendheid te geven in Den Haag aan het Cultuurmenu is vanaf 2013 een 'Cultuurmenubus' ingezet. BAB VIOS Touringcars heeft hiervoor een bus ter beschikking gesteld. Iedere dag dat er bussen rijden voor het Cultuurmenu wordt deze bus ingezet. In 2018 moest de Cultuurmenubus vervangen worden voor een nieuwe bus, die is voorzien van informatie over het Cultuurmenu. In 2022 heeft de Cultuurmenubus een nieuw jasje gekregen en is voorzien van mooie foto's en teksten, zie foto op linkerpagina.

In 2022 is extra ingezet op social media, er wordt nu wekelijks gepost op Instagram en facebook om hiermee meer bekendheid te geven aan het Cultuurmenu VO en PO en de donateursactie.

3.9 De PO leerlijn 'Kennismaken met cultureel erfgoed'

Aan het Cultuurmenu 2022-2023 doen 20 Haagse musea/erfgoedinstellingen mee. De gezamenlijke leerlijn van alle cultuurmenulesen is kerndoel 56: Kennismaken met cultureel erfgoed. Bij iedere instelling staat centraal hun collectie en het verhaal dat iedere deelnemende erfgoedinstelling hierbij wil vertellen. Elke les heeft een eigen lesdoel afgestemd op het schoolcurriculum van de bezoekende schoolgroep. Hierdoor maken de leerlingen van de schoolgroepen niet alleen kennis met een grote diversiteit aan cultureel erfgoed maar ook met diverse Haagse musea/erfgoedinstellingen.

De leerlijn is ontwikkeld door een samenwerkingsverband met een aantal scholen en de deelnemende instellingen. In de evaluaties en klankbordbijeenkomsten wordt ook met de scholen geïnventariseerd wat men van de opzet van de leerlijn vindt. De lessen van de menu's zijn exclusief voor het Cultuurmenu.

Bij het samenstellen van de menu's is gelet op:

1. wensen van de scholen, zoals het bij elkaar houden van groep 1 en 2;
2. het niveau per groep en aansluiting op de verschillende lesdoelen;
3. de leerlijn 'Kennismaken met cultureel erfgoed';
4. een evenwichtige verdeling over de drie menu's;
5. busclusters die gevormd moeten worden in verband met de kosten.

4 De drie menu's van het schooljaar 2022-2023

Menu 1

Groep	Instelling		Titel les	Thema's van de les
1-2	Mauritshuis		Maurits Muis zoekt Meestermengers	Kunst, kleuren, schilderijen, vroeger
3	Haags Historisch Museum		Haagse Ikkie	Identiteit, omgeving, stad, dorp, vroeger, nu, toekomst
4	Kunstmuseum Den Haag		Meer en mooi verzamelen	Leefomgeving, samenwerken, identiteit, ontdekken, vroeger en nu, kunst, verzamelen, materialen, kiezen, technieken, tentoonstelling
5	Museon-Omniversum		De wereld op je bord Eetgewoonten in andere landen	Voeding, gezondheid
6	Museum Rijswijk		Papier vormen	Burgerschap, identiteit, kunst, milieu, materialen, omgeving, met elkaar samenleven, toekomst, duurzaamheid
7	Rijksmuseum de Gevangenpoort		Moord in de Poort	Burgerschap, toekomst oorzaak/gevolg, ontdekkend-leren, bronnenonderzoek, samenwerken, inleven in een ander, arm en rijk
8	West Den Haag		Hedendaagse kunst in de voormalige Amerikaanse ambassade	Maatschappij, hedendaags Haags

Menu 2

Groep	Instelling		Titel les	Thema's van de les
1-2	Kinderboeken museum		Een brief voor Aap	Samenleven, samen spelen, dieren, communicatie, kunst
3	Galerij Prins Willem V		De verzameling van prins Willem V	Kunst, materialen, omgeving, verhalen, vroeger/nu
4	Louwman Museum		Peka het paard en Otto de auto	Vervoer, techniek en vroeger/nu

Menu 2 vervolg

Groep	Instelling		Titel les	Thema's van de les
5	Museum Panorama Mesdag		Met Mesdag mee naar de zee	Kunst, stad, dorp, natuur, vroeger
6	Afdeling Monumentenzorg en Welstand		Wauw, de Hof van Wouw	Wonen, samenleven, plattegronden, stad, religie, vroeger, nu, voor elkaar zorgen, arm en rijk
7	Nationaal Archief		Check, check dubbel check!	Communicatie, burgerschap
8	Museum Prinsenhof Delft		In de voetsporen van de Prins	Vroeger, nu, oorlog, burgerschap, mensen-rechten, religie

Menu 3

Groep	Instelling		Titel les	Thema's van de les
1-2	Muzee Scheveningen		Kijk, een schelp!	Bewegen, dieren, materialen, milieu, natuur, omgeving, onderzoeken
3	De Mesdag Collectie		Mesdag en de zee	Kunst, vroeger, nu, natuur, dieren, werken, wonen, milieu, gelijke kansen
4	Huis van het boek		Ingewikkelde letters	Communicatie, kunst, vroeger, nu
5	Museum Bredius		Ik zie, ik zie wat jij niet ziet	Probleem oplossen, creatief denken, sociale en culturele vaardigheden, zelfregulering, samenwerken, communiceren
6	Fotomuseum Den Haag		Begrijpend kijken voor fotografen	Kunst, communicatie, social media, techniek, maatschappij, leefomgeving, identiteit, ontdekken
7	Archeologie		Komt dat zien! Maak een tentoonstelling met archeologische vondsten	Wonen, voedsel, samen leven, samen spelen, identiteit, werken, omgeving, stad, vroeger, nu
8	Museon-Omniversum		Kind in oorlog	Oorlog, dagelijks leven, vroeger en nu

Cultuurmenu doorgaande leerlijn: 'Kennismaken met cultureel erfgoed'

Kunstzinnige oriëntatie, kerndoel 56: de leerlingen verwerven enige kennis over en krijgen waardering voor aspecten van cultureel erfgoed
Sommige tussendoelen komen in de cultuurmenulesen direct ter sprake, andere zullen door opeenstapeling van ervaringen duidelijk worden.

* Van links naar rechts, opbouw in schooljaren. Van boven naar beneden, opbouw per les.

	Groep 1-2	Groep 3-4	Groep 5-6	Groep 7-8
oriënteren	De leerling kan met aandacht waarnemen en luisteren naar verhalen die horen bij betekenisvolle objecten, historische gebouwen en gebeurtenissen.	Als in groep 1-2+ De leerling kan met aandacht betekenisvolle objecten en historische gebouwen waarnemen.	Als in groep 3-4+ De leerling kan zich openstellen voor verschillende uitingen van culturele en kunstzinnige uitingen in zijn/haar leefomgeving.	Als in groep 5-6+ De leerling kan communiceren over verschillende uitingen van kunst en cultuur met anderen.
	De leerling leert dat een erfgoedinstelling een instituut is waar verzamelingen aangelegd worden.	Als in groep 1-2+ De leerling begrijpt dat een erfgoedinstelling zijn verzamelingen zorgvuldig beheert.	als in groep 3-4	Als in groep 5-6+ De leerling begrijpt dat een erfgoedinstelling verschillende presentaties heeft en kan de inhoud van de presentatie begrijpen.
	De leerling leert wat verzamelen is en refereert dit aan eigen verzamelingen.	Als in groep 1-2+ De leerling leert dat je verzamelingen zorgvuldig kunt bewaren en waarom dat belangrijk is.	Als in groep 3-4+ De leerling leert over de eigenschappen van materialen en materiaalbewerking door zintuigelijke waarneming; kleur, vorm, ruimte, textuur en compositie, materiaal, geur, gewicht. De leerling leert van het waarnemen van echt 'tastbare' objecten; een waardevolle aanvulling op digitale informatie.	als in groep 5-6
	De leerling ervaart en begrijpt dat objecten uit verschillende tijden en culturen een verhaal met zich meedragen.	Als in groep 1-2+ De leerling kent de relatie tussen vorm en functie van sommige voorwerpen uit het verleden.	Als in groep 3-4+ De leerling leert dat het van belang is om erfgoedbronnen te bewaren, omdat het informatiedragers zijn. Deze vertellen ons over het verleden, het heden in relatie tot onze toekomst.	als in groep 5-6
onderzoeken - produceren	De leerling kan verhalen rond kunst- en/of (natuur)historische objecten koppelen aan zijn eigen belevingswereld door middel van interactieve (kunstzinnige) opdrachten en of spelvormen.	Als in groep 1-2 De leerling leert zich creatief te uiten naar aanleiding van objecten en historische gebouwen. Hij/zij kan experimenteren met technieken, materialen, nieuwe media en verschillende mogelijkheden uitproberen.	Als in groep 3-4 De leerling leert goed naar erfgoed te kijken en dit te verwerken in een (creatieve) opdracht en daarbij zijn verbeelding te gebruiken.	Als in groep 5-6 De leerling leert zijn/haar verbeelding te gebruiken bij objecten, documenten, historische gebouwen en (historische) personen.
	De leerling vertelt over zijn eigen bekende omgevingsobjecten en verzamelingen. De leerling ontdekt en verbreedt spelenderwijs zijn/haar horizon.	Als in groep 1-2+ De leerling onderzoekt en wordt enthousiast voor nieuwe onbekende werelden.	Als in groep 3-4+ De leerling kan eigen eerder opgedane kennis in een andere setting aanvullen en verdiepen.	Als in groep 5-6+ De leerling ziet door zelf onderzoek te doen de waarde van wetenschappelijk onderzoek/benadering, dit geeft ruimte aan objectief, inclusief en genuanceerd denken.
	De leerling kan zijn ervaringen verwerken in een werkstuk (b.v. tekening, verhaal vertellen).	als in groep 1-2	als in 3-4	Als in groep 5-6+ De leerling kan zijn keuzes motiveren en daarbij een relatie leggen met de onderzoeksfase.
reflecteren	De leerling bekijkt en bespreekt op eenvoudige wijze een aantal erfgoed objecten. Wat is het, waarvoor wordt het gebruikt, wat kun je er mee.	Als in groep 1-2+ De leerling ervaart wat de inhoudelijke waarde van historische objecten is zowel voor hem/haar persoonlijk als in algemene zin.	Als in groep 3-4+ De leerling is in staat om verschillende objecten te vergelijken op basis van vorm, functie en inhoud en materiaaleigenschappen.	Als in groep 5-6+ De leerling leert informatie rondom erfgoedobjecten en/of de collectie in verbinding te brengen met zichzelf, de eigen actualiteiten en die van de anderen. De leerling kan herleiden op welke manier cultureel erfgoed als waardevol wordt beschouwd door de samenleving en waar het inzicht geeft in (landelijke) historische ontwikkelingen.
	De leerling leert dat erfgoed bestaat uit verschillende collecties/objecten waar betekenisvolle verhalen aan verbonden zijn die ook altijd met haar/hemzelf te maken hebben.	Als in groep 1-2+ De leerling leert dat er verschillende soorten erfgoedinstellingen zijn met verschillende soorten collecties en dat het bezoeken van een voor hen nieuw erfgoedgebouw een waardevolle ervaring is.	Als in groep 3-4+ De leerling kan erfgoed op een geordende manier analyseren en bekijken en daardoor beter begrijpen en doorgronden	Als in groep 5-6+ De leerling leert onderzoek te doen naar een object of een serie objecten uit de collectie. De leerling kan laten zien dat hij enige kennis, inzicht en waardering heeft voor mensen van vroeger en nu. Hij kan dit vanuit meerdere perspectieven beredeneren.

5 Evaluatieonderzoek schooljaar 2021-2022

5.1 Evaluatie

De Stichting Gezamenlijke Projecten Haagse Musea en de deelnemende musea/erfgoedinstellingen hebben afgesproken dat jaarlijks een onderzoek zal worden uitgevoerd naar de resultaten en de effecten van het Cultuurmenu, met als doel de kwaliteit van het aanbod en de vraag te bewaken en zo nodig te verbeteren. In de Werkgroep Educatie is vastgesteld dat dit onderzoek zich in ieder geval moet richten op:

- inhoud en doorlopende leerlijn;
- spreiding van deelname aan het Cultuurmenu naar wijken en schooltypes;
- het organisatorisch functioneren van het Cultuurmenu en vooral de tevredenheid van scholen over de inhoud van de lessen en de organisatie van de bezoeken.

5.2 Korte samenvatting evaluatierapport 2021-2022

Cultuurmenu PO en VO

Op de website www.cultuurmenu.nl staan twee evaluatieformulieren, één voor de directie/cultuurcoördinator van de school en één voor de leerkracht. Als een leerkracht een evaluatieformulier heeft ingevuld, gaat hiervan een kopie naar de desbetreffende erfgoedinstelling en naar het Projectenbureau Haagse Musea, waardoor directe terugkoppeling kan plaatsvinden.

Algemene conclusies enquêtes Cultuurmenu PO en VO 2021-2022

Uitval lessen coronacrisis

Door de coronacrisis zijn er veel cultuurmenulesen uitgevallen, scholen en musea waren dicht en door de regels die golden was het soms te lastig de lessen te geven. Scholen gaven zelf ook regelmatig aan de lessen niet te kunnen of willen volgen.

Er zijn meerdere malen nieuwe roosters gemaakt. Steeds lag er een rooster klaar om ervoor te zorgen zo veel mogelijk lessen wel door te laten gaan natuurlijk met in achtname van de RIVM-regels. Het spreekt voor zich dat er minder evaluatieformulieren ingevuld zijn dan de andere jaren. Op basis van de ingevulde formulieren is het evaluatierapport samengesteld.

Cultuurmenu Primair Onderwijs

117 leerkrachten en 13 cultuurcoördinatoren hebben de enquêtes volledig ingevuld. De algemene conclusie kan getrokken worden dat het Haagse Cultuurmenu PO goed is beoordeeld door de leerkrachten en de cultuurcoördinator.

Cultuurmenules in Rijksmuseum De Gevangendoort

Samenvatting resultaten leerkrachten enquête PO 2021/2022

De enquête voor leerkrachten van het PO kan onderverdeeld worden in 4 categorieën: de voorbereiding voorafgaand aan een museumles, de didactische doelstellingen van de museumles, de ontvangst van de museumles door de leerlingen en de afhandeling van de lessen. Verder wordt er een aantal open vragen gesteld die dieper op deze onderwerpen ingaan en de docent de ruimte geven voor opmerkingen.

Uit de leerkrachten enquête PO 2021/2022 is gebleken dat de meerderheid van de respondenten alle genoemde categorieën als voldoende tot zeer goed beoordelen. Opvallend is dat de resultaten grotendeels vergelijkbaar zijn/overeenkomen met de uitkomsten van de enquête van vorig jaar, waar veel minder museumlessen plaatsvonden door corona.

Enkele vragen in de enquête vallen op:

Meer dan vorig jaar geven docenten aan dat zij bij het Cultuurmenu terecht zijn gekomen door social media, of door op school verspreide brochures.

Uit de vraag over de beoordeling van de website van het cultuurmenu is een significant verschil te zien tussen de beoordeling van goed tot zeer goed van het huidige en afgelopen jaar. Hier is een daling te zien van 20,86%. Deze daling is te verklaren doordat meer dan een kwart van de respondenten (25,64%) dit jaar aangeeft geen mening te hebben, tegenover maar 3% vorig jaar. Een mogelijke

verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat de respondenten de website van het Cultuurmenu minder vaak geraadpleegd hebben. Ditzelfde geldt, weliswaar met een minder significant verschil, voor de vraag over de beoordeling van het voorbereidend en verwerkend lesmateriaal. Hierbij geeft meer dan 29% van de respondenten van dit jaar aan geen mening te hebben, tegenover 17% in schooljaar 2020/2021. Dit zou aan kunnen geven dat minder docenten dit jaar de website hebben geraadpleegd en daarmee ook de voorbereidende lesmaterialen niet hebben gebruikt. Daartegenover beoordeelt 46% van de respondenten die wel een mening geven over het voorbereidend en verwerkend lesmateriaal dit jaar het als goed tot zeer goed, tegenover 41% vorig jaar. Ook opvallend is dat op vraag 10, 'Hoe hebben de kinderen de inhoud van de museumles begrepen?' 34,19% de vraag met 'zeer goed' beantwoord, tegenover 17,24% in het voorgaande jaar.

Uit de tips en opmerkingen aan het einde van de enquête komt naar voren dat de vakkennis en omgang met de leerlingen door de museumdocenten erg gewaardeerd wordt. De interactieve en afwisselende lessen worden geprezen. Daartegenover worden door een aantal respondenten (5,13%) de inhoud van de lessen niet op het juiste niveau voor de leeftijd of leerniveau van de leerlingen geschat. Daarnaast wordt een aantal keer (2,56%) gevraagd of er ook tijd kan zijn in de les voor de leerlingen om zelf rond te lopen en te kijken. Ook wordt er genoemd (2,56%) dat de les te kort was voor sommige opdrachten, met name de tekenopdrachten kregen niet genoeg tijd volgens respondenten.

Enquête cultuurcoördinator extra primair onderwijs (PO) 2021/2022

Elk schooljaar doen er circa 23 scholen uit zogenoemde aandachtswijken mee, leerlingen van deze scholen hebben veelal een multiculturele achtergrond. Het schooljaar 2021-2022 is specifiek voor deze scholen een extra enquête samengesteld waarin we vragen stellen over de beleving van het project. De scholen uit de aandachtswijken kunnen aangeven waarom ze deelnemen, wat het verschil maakt om deel te nemen en wat ze nog graag zouden willen binnen het aanbod. De resultaten van de enquête zijn voor de musea en het Projectenbureau belangrijk om de lessen goed af te kunnen stemmen. De financiële ondersteuners, deelnemende musea en overige relaties van het Projectenbureau ontvangen de resultaten van de enquête.

Ingevulde enquêtes

De onderstaande resultaten zijn gebaseerd op 6 ingevulde responses. Niet alle cultuurcoördinatoren vullen deze evaluatieformulieren in, dit is optioneel. De financiële ondersteuners, deelnemende musea en overige relaties van het Projectenbureau ontvangen de resultaten van de enquête.

Samenvatting resultaten enquête cultuurcoördinator extra PO 2021-2022

Uit de antwoorden blijkt dat er op deze scholen leerlingen uit zeer diverse sociale/cultureel en economische achtergronden zitten. De respondenten geven aan dat deze leerlingen van huis uit weinig musea bezoeken en dat door deel te nemen aan het cultuurmenu ze in aanraking komen met kunst en cultuur. De lessen worden door de respondenten als geschikt beoordeeld en worden door de leerlingen en de leerkrachten op prijs gesteld en als goed beoordeeld, met als opmerking van één respondent dat de musea voornamelijk gefocust zijn op Nederlandse taal en cultuur. De respondenten geven aan dat, hoewel het een goede gedachte is, de scholen geen behoefte hebben om invloed uit te oefenen op de inhoud van de lessen. Een respondent geeft als tip mee om techniek en innovaties van Nederlandse bodem in het Cultuurmenu te verwerken.

Cultuurmenu VO

In het schooljaar 2021-2022 hebben 5 scholen van het VO meegedaan aan het Cultuurmenu. In totaal zijn er 64 museumlessen gegeven. Docenten kunnen na deelname aan de museumles een digitale enquête invullen.

Ingevulde enquêtes

De onderstaande resultaten zijn gebaseerd op 4 volledig ingevulde responses. Niet alle docenten die meedoen vullen de evaluatieformulieren in, dit is optioneel. De financiële ondersteuners, deelnemende musea en overige relaties van het Projectenbureau ontvangen de resultaten van de enquête.

Samenvatting resultaten enquête docenten VO 2021/2022

De docenten van de VO-scholen gaven aan de uitvoering van de didactische doelstellingen van de museumles, de ontvangst van de museumles door de leerlingen en de website en brochure van het Cultuurmenu als voldoende tot zeer goed te beoordelen. Het busvervoer werd als zeer goed beoordeeld door 3 van de 4 respondenten. Opvallend is dat in vraag 7, "Zijn de tussendoelen van de leerlijn 'Wij mensen' in deze gevolgd cultuurmenules voor uw klas behaald?" de helft van de respondenten aangeeft dat de tussendoelen niet gehaald zijn. Een mogelijke verklaring van deze uitkomst is dat de naam van de leerlijn het jaar ervoor al was aangepast naar Leerlijn 'Maatschappijvakken' en hierdoor de vraag niet duidelijk was. Deze vraag moet aangepast worden. Alle respondenten geven aan dat zij het Cultuurmenu aan collega's zouden aanbevelen.

Het volledige evaluatierapport is digitaal op te vragen bij het Projectenbureau Haagse Musea: secretariaat@cultuurmenu.nl

5.3 Busvervoer

Het is belangrijk het busvervoer zo efficiënt mogelijk te laten verlopen. Gedurende het schooljaar 2021-2022 is gebleken dat de scholen tevreden zijn over het busvervoer, alleen was er een probleem om tijdens de spits de groepen op tijd bij de instellingen te krijgen. De lestijden zijn daarom aangepast en een kwartier opgeschoven, hierdoor zullen de groepen beter op tijd bij de lessen komen. De communicatie tussen de scholen, Informatiewerkplaats, BAB-VIOS (busmaatschappij) en de instellingen over het aantal te vervoeren leerlingen en de logistiek verloopt goed.

6 Cultuurmenu PO

6.1 Doelstellingen Cultuurmenu

De leerling ervaart door het volgen van de cultuurmenules, dat een erfgoedinstelling een plek is waar:

- mensen elkaar kunnen ontmoeten;
- je ervaringen kunt uitwisselen;
- je kunt nadenken en met elkaar in gesprek gaan over maatschappelijk relevante kwesties;
- je vragen mag stellen en kritisch mag zijn;
- je uitgedaagd wordt om creatief te denken;
- mogelijkheden zijn tot discussie en reflectie

De erfgoedinstellingen die meedoen aan het Cultuurmenu willen ook bereiken dat leerlingen:

- de verscheidenheid en rijkdom van het cultureel erfgoed binnen hun eigen stad en leefomgeving waarnemen en beleven;
- door het volgen van de cultuurmenules geïnspireerd raken en enthousiast worden, zodat ze zich op cultureel gebied verder kunnen ontwikkelen;
- ontdekken dat erfgoedinstellingen centra zijn waar ze de boeiende, leuke en plezierige kanten van kunst en cultuur kunnen ontdekken en beleven;
- op bijzondere locaties komen waar ze merken dat de verhalen en feiten van een collectie met die plek verbonden zijn, maar ook met hun eigen kennis en ervaringen.
- vaker in schoolverband naar een erfgoedinstelling gaan en hiermee een kans krijgen die ze van huis uit niet altijd kan worden geboden. Veel kinderen komen zelfs de wijk waar ze wonen niet uit;
- echte ervaringen krijgen, oog in oog staan in een erfgoedinstelling met kunst en erfgoedvoorwerpen en de verhalen die hierbij horen geeft leerlingen een waardevolle ervaring. Dit is een andere ervaring dan bijvoorbeeld het waarnemen van kunst- en cultuurinformatie via een digibord op school.

Tot slot willen we bereiken dat wij als erfgoedinstellingen structureel samenwerken met de scholen, zodat het inhoudelijk programma van het Cultuurmenu blijft aansluiten op het schoolcurriculum en bij de vakken die op school behandeld worden. De doelstellingen worden ieder jaar geactualiseerd. Zo kreeg filosoferen met kinderen met kunst en cultuur een accent binnen de cultuurmenules.

7 Thema's in de lessen vanaf 2021-2022

De musea geven aan welke thema's tijdens de les aan de orde komen. Bij het voorbereiden van de lessen op school kan hierdoor de aandacht rondom dit thema breder worden gemaakt. De museumlessen worden hierdoor meer ingebed op school tijdens de lessen. De themalijst is samengesteld in samenwerking met de Werkgroep Educatie en een aantal scholen.

Een diversiteit van thema's komen in de lessen voor:

- bewegen, burgerschap, communicatie, dieren, feesten en tradities, gezondheid,
- identiteit, jaargetijden, kaarten, kleding, kunst, materialen, milieu, muziek, natuur,
- nieuws, omgeving/stad/dorp, oorlog/vrede/mensenrechten, plattegronden, religie,
- ruimtelijkheid, samenleven, social media, techniek, verhalen, vervoer, voedsel/voeding, vroeger/nu/toekomst, wonen, werken.

Het schooljaar 2022-2023 zijn de themalijsten uitgebreid/aangepast aan nieuwe aandachtgebieden.

7.1 Verdieping van leerlijn 'Kennismaken met cultureel erfgoed'

Vanaf de eerste start van het Cultuurmenu, is de doorgaande leerlijn opgenomen 'Kennismaken met cultureel erfgoed'. Voor het schooljaar 2022-2023 zijn er aanpassingen in de leerlijn zodat deze zo actueel mogelijk is.

7.2 Hoe de opzet van de cultuurmenulessen tot stand komt

- door de input die de scholen hebben gegeven tijdens proeflessen, in de evaluaties, klankbordvergaderingen en apart belegde bijeenkomsten;
- de eigen missie van iedere deelnemende erfgoedinstelling, het verhaal (over de collectie) dat centraal staat in de cultuurmenulessen;
- het lesdoel;
- aansluiting bij diverse schoolvakken en kerndoelen en een themaoverzicht;
- het gezamenlijk Cultuurmenu-einddoel de leerlijn 'Kennismaken met cultureel erfgoed' dat als volgt is geformuleerd: 'Met het Cultuurmenu willen we bereiken dat kerndoel 56 van het vak Kunstzinnige oriëntatie wordt behaald'. Omschrijving kerndoel 56: de leerlingen verwerven enige kennis over en krijgen waardering voor aspecten van cultureel erfgoed. Door het volgen van een heel menu verwerven de leerlingen gedurende hun basisschoolperiode kennis over de diversiteit aan erfgoedsoorten en cultureel erfgoed.

7.3 Vakken en bijbehorende kerndoelen waar cultuurmenulessen op aansluiten

Naast 'Kunstzinnige oriëntatie' ligt er ook een accent op het vak Nederlands met keuze uit bijbehorende kerndoelen (1 t/m 12). Andere vakken worden optioneel opgenomen in de cultuurmenulessen omdat binnen het Cultuurmenu een grote diversiteit vertegenwoordigd is van soorten erfgoedinstellingen: kunsthistorisch, natuurhistorisch, media en cultuur, historisch, wereldoriëntatie etc. Vaak zijn kerndoelen 54 en 55 van Kunstzinnige oriëntatie van toepassing maar ook andere vakken met bijbehorende kerndoelen zijn van toepassing, zoals 'Oriëntatie op jezelf en de wereld' met bijbehorende kerndoelen 34 t/m 39 (mens en samenleving, natuur en techniek, ruimte en tijd). Verder staat het iedere erfgoedinstelling vrij bij het maken/geven van de cultuurmenulessen om andere vakken te integreren, bijvoorbeeld bewegingsonderwijs, rekenen of wiskunde met bijbehorende kerndoelen.

7.4 Montessorischolen

Vanaf het schooljaar 2014-2015 blijft er voor de Montessorischolen wel een speciaal aanbod staan, maar de lessen voor de Montessorischolen worden binnen het reguliere systeem van het Cultuurmenu aangeboden. Alle erfgoedinstellingen kunnen aan de samengestelde groepen (onder-, midden- en bovenbouw) lessen geven.

8 Cultuurmenu VO

Het Cultuurmenu VO is een project voor de onderbouw van het voortgezet onderwijs. In januari 2015 is gestart met een onderzoek naar uitbreiding van het Cultuurmenu: de opzet van een aangepast menu naar de brugklassen van het voortgezet onderwijs. De kosten voor het onderzoek werden gesponsord door de BAB VIOS Touringcars.

Door middel van een pilot is in december 2016 onderzocht of hetgeen is bedacht aansluit bij de wensen van de scholen. Drie scholen uit Den Haag: Christelijk College De Populier, Lyceum Ypenburg en scholengemeenschap Zuid-West College deden mee met 24 klassen. De klassen hebben bij twee menu's, met in totaal zes musea, de lessen met rondleiding, workshop en/of onderzoek gevolgd. Het evaluatierapport van de pilot verscheen eind februari 2017. Op basis van de uitkomsten is de inhoudelijke opzet van het project verder uitgebouwd en aangepast. De deelnemende scholen gaven allen een goede beoordeling en op basis hiervan viel het besluit door te starten met het project.

Na afsluiting van het onderzoek en de pilot is door het Projectenbureau Haagse Musea het project verder ontwikkeld: Haagse musea/erfgoedinstellingen geven lessen/workshops, die aansluiten op de leergebieden 'kunst en cultuur' en 'maatschappijvakken'. Deze lessen werden aangeboden in verschillende kleine menu's voor klas 1 tot en met 3 op twee niveaus, voor vmbo tl en havo/vwo. In ieder menu bieden drie musea/erfgoedinstellingen een interactieve les aan met rondleiding/onderzoekende of creatieve opdrachten.

Het Cultuurmenu VO biedt een leerlijn met een meer verdiepende menustructuur. Aan dit programma deden in 2017-2018 15 musea mee in vijf menu's en in 2022-2023 doen 18 musea mee die in 7 menu's samenwerken. Ieder menu heeft een verdieppingsprogramma met een bepaald thema.

8.1 Cultuurmenu VO leerlijn

Zie schema hiernaast

	KLAS 1	KLAS 2	KLAS 3
	Leerlijn kunst en cultuur	Leerlijn kunst en cultuur	Leerlijn kunst en cultuur
THEMA MENU A: Beeldende kunst, Haagse School, hedendaags Haags 	MUZEE SCHEVENINGEN Scheveningen in beeld	MUSEUM PANORAMA MESDAG Stap in het grootste schilderij van Nederland	WEST DEN HAAG Escape rooms
	vmbo t/m gymnasium	vmbo t/m gymnasium	vmbo t/m gymnasium
	praktijkonderwijs	praktijkonderwijs	praktijkonderwijs
THEMA MENU B: Toegepaste en autonome kunst. Wat is het verschil? 	KINDERBOEKENMUSEUM Wat was eerst? Het woord of het beeld?	HUIS VAN HET BOEK Zoek het boek!	KUNSTMUSEUM DEN HAAG Wonen in een schilderij
	vmbo t/m gymnasium	vmbo t/m gymnasium	vmbo t/m gymnasium
		praktijkonderwijs	
THEMA MENU C: Meesterwerk en vak. Manschap in de kunst 	FOTOMUSEUM DEN HAAG Snapshot of meesterwerk?	DE MESDAG COLLECTIE Mesdag: meester en verzamelaar	MAURITSHUIS Hollandse meesters uit de 17 ^{de} eeuw
	vmbo t/m gymnasium	vmbo t/m gymnasium	vmbo t/m gymnasium
	Leerlijn maatschappijvakken	Leerlijn maatschappijvakken	Leerlijn maatschappijvakken
THEMA MENU D: Een kijkje achter de schermen 	HAAGS HISTORISCH MUSEUM Aan de slag als museummedewerker	MUSEON-OMNIVERSUM Een kijkje in het heelal	MONUMENTENZORG De Hof van Wouw en de tuinen
	vmbo t/m gymnasium	vmbo t/m gymnasium	vmbo t/m gymnasium
	praktijkonderwijs	praktijkonderwijs	praktijkonderwijs
thema menu E: Over recht en onrecht 	RIJKSMUSEUM DE GEVANGENPOORT Van alle kanten bekeken	VREDESPALEIS Vrede door recht	
	vmbo t/m gymnasium	vmbo t/m gymnasium	
	praktijkonderwijs		
thema menu F: Over de hele wereld. Migratieverhalen 	NATIONAAL ARCHIEF Van Huis en Haard	HAAGS HISTORISCH MUSEUM De wereld in Den Haag	MONUMENTENZORG Je ging op reis en je nam mee?
	vmbo t/m gymnasium	vmbo t/m gymnasium	vmbo t/m gymnasium
		praktijkonderwijs	
THEMA MENU G: WOII en na 75 jaar vrijheid 	MUSEON-OMNIVERSUM Wereldkaart in beweging	MUSEUM SOPHIAHOF Dilemma's voor vrijheid	NATIONAAL MONUMENT ORANJEHOTEL Besef hoe kwetsbaar vrijheid is
	vmbo t/m gymnasium	vmbo t/m gymnasium	vmbo t/m gymnasium
	praktijkonderwijs	praktijkonderwijs	praktijkonderwijs

8.2 Bereik scholen en verloop van het Cultuurmenu VO

Het Cultuurmenu VO is aangeboden aan scholen uit Den Haag, Delft, Leidschendam/Voorburg, Pijnacker/Nootdorp, Rijswijk en Wassenaar. Aan alle scholen uit deze gemeenten is een vooraankondiging gestuurd en later de brochure, zowel via het Projectenbureau als via een bepaalde adressenorganisatie. Overige acties waren onder andere beltrondes naar alle scholen en het versturen van persberichten. Er is hard gewerkt aan het bijeenbrengen van een adressenbestand en er is getracht niet alleen van de CKV en kunstdocenten, maar ook de docenten van de vakken Mens en Maatschappij een bestand op te bouwen. Het heeft tot nu toe geresulteerd in 106 reserveringen. Door de coronacrisis zijn er minder groepen geboekt, wat logisch is, zowel scholen als musea zijn een groot deel van de tijd gesloten. Duidelijk is wel dat de meeste boekingen worden gedaan voor de kunstlessen door de CKV en kunstdocenten. Vanaf mei 2022 kon er voor het schooljaar 2022-2023 ingeschreven worden.

Het schooljaar 2022-2023 worden alle lessen aangeboden aan alle niveaus binnen het vmbo verder havo/vwo en gymnasium, daarnaast worden er 12 lessen aangeboden aan het praktijkonderwijs, na een succesvol pilot onderzoek. Het schooljaar 2023-2024 zullen we er naar streven nog meer lessen voor praktijkscholen aan te kunnen bieden.

Binnen de leerlijn 'Maatschappijvakken' zijn er vier menu's en drie bij de leerlijn 'Kunst en Cultuur'. De Gemeente Den Haag verstrekt een subsidie voor de VO-scholen uit Den Haag die via CultuurSchakel op de CJP Cultuurkaart gezet kan worden als scholen een culturele activiteit boeken voor het schooljaar 2022-2023. Het Cultuurmenu VO gaat mee in dit aanbod.

8.3 Meerwaarde van het aanbod

Kinderen van 12 t/m 15 jaar komen vanuit huis over het algemeen niet vaak in een museum, door een aanbod te maken in klassenverband komen ze er wel via de school. De meerwaarde van dit menusysteem voor de klassen in de onderbouw is dat er een samenhangend aanbod komt met een leerlijn. De museumlessen sluiten aan op het leergebied en de vakken die in het leerjaar behandeld worden: waaronder kunst en cultuur, geschiedenis en maatschappijleer. Ook is er de mogelijkheid tot busvervoer. De erfgoedlessen van dit project sluiten zo veel mogelijk aan op de leefwereld van de leerlingen. Doordat het in een menuvorm wordt aangeboden komen de leerlingen vaker naar het museum en vindt er een stapeling (verdieping) plaats van kennis en beleving.

Educatie geeft leerlingen de kans hun kennis en beoordelingsvermogen verder te ontwikkelen, dit draagt bij aan zelfontplooiing. Om te kunnen functioneren in een complexe en dynamische samenleving is creativiteit, kritisch en analytisch denken, een eigen mening kunnen vormen en goed kunnen communiceren nodig. Erfgoededucatie reikt de leerlingen hiervoor waardevolle elementen aan. Op de website www.cultuurmenu/voortgezetonderwijs is meer informatie te vinden

8.4 Pilot praktijkscholen

In 2020 is een pilot opgestart voor praktijkscholen. Twee praktijkscholen deden hieraan mee en vier musea. Het doel van deze pilot was te onderzoeken of en hoe het Cultuurmenu VO geschikt is voor het praktijkonderwijs, of en hoe het bijvoorbeeld nodig is om een eigen programma te ontwikkelen.

In totaal zijn er 10 pilotlessen gegeven, zowel de musea als de scholen waren enthousiast over de Cultuurmenu VO-lessen. Op basis van de goede resultaten is besloten binnen het aanbod van het Cultuurmenu het schooljaar 2021-2022 8 lessen aan te gaan bieden aan de praktijkscholen. In het schooljaar 2022-2023 werden er 12 lessen aangeboden.

8.5 Aanbod praktijkscholen

Na een succesvolle pilot met praktijkscholen in het schooljaar 2021-2022 is het volgende aanbod naar de praktijkscholen gegaan:

Het Cultuurmenu VO lesaanbod voor praktijkonderwijs

Leerlijn 'Kunst en cultuur'

Uit Menu A 3 lessen

Thema: Beeldende kunst, Haagse school en hedendaags Haags

Klas 1 Muzee Scheveningen:

Scheveningen in beeld

Klas 2 Museum Panorama Mesdag:

Stap in het grootste schilderij van Nederland

Klas 3 West Den Haag:

Escape rooms

Uit Menu B 1 les

Thema: Toegepaste kunst en autonome kunst, wat is het verschil?

Klas 2 Huis van het boek:

Zoek het boek!

Leerlijn 'Maatschappijvakken'

Uit Menu D 3 lessen

Thema: Een kijkje achter de schermen van het museum, in het heeal, in een Haags hofje en de tuinen.

Klas 1 Haags Historisch Museum:

Aan de slag als museummedewerker

Klas 2 Museon: Een kijkje in het heeal. Wat doen mensen in de ruimte?

Klas 3: Monumentenzorg:

De Hof van Wouw en de tuinen

Uit Menu E 1 les

Thema: Over recht en onrecht

Klas 1 Museum de Gevangenpoort:

Van alle kanten bekeken

Uit Menu F 1 les

Thema: Over de hele wereld, migratieverhalen

Klas 2 Haags Historisch Museum:

De wereld in Den Haag

Uit Menu G 3 lessen

Thema: WOII en na 75 jaar vrijheid

Klas 1 Museon-Omniversum:

Wereldkaart in beweging

Klas 2 Museum Sophahof:

Dilemma's voor vrijheid

Klas 3 Nationaal Monument

Oranjestad:

Besef hoe kwetsbaar vrijheid is

8.6 Cultuurmenu VO leerlijn

Leerlijn invoegen uit VO brochure 2022-2023

Cultuurmenu VO leerlijn 'Kunst en cultuur': CKV en kunst			
Alle vmbo-niveaus en havo/vwo, klas 1 t/m 3 Menu A, B en C			
Per cultuurmenules VO zijn er 4 competenties. Sommige tussendoelen komen in de lessen direct ter sprake, andere zullen door opeenstapeling van ervaringen duidelijk worden.			
	klas 1	klas 2	klas 3
competentie	kijken, luisteren	als in klas 1 +	als in klas 1 en 2 +
definitie	de leerling maakt kennis met kunst en cultuuruitingen van professionele kunstenaars	de leerling leert dat er samenhang is binnen kunst en cultuur en vergelijkt historische verschillen in tijd en cultuur met de huidige tijd	de leerling kan kunst en cultuur in een maatschappelijke context plaatsen
erfgoedlocatie	de leerling maakt kennis met cultureel erfgoed uit zijn leefomgeving [het museum dat wordt bezocht], kan kenmerken van cultuuruitingen herkennen en benoemen	de leerling verwondert zich, maakt kennis met de drijfveren en identiteit van kunstenaars en spiegelt dit aan zijn eigen leven/identiteit *Praktijkonderwijs: de leerling verwondert zich, maakt kennis met de drijfveren van kunstenaars..	de leerling ontdekt aan de hand van de opgedane ervaringen in de vorige lessen steeds meer dat kunst en cultuur dwarsverbanden aangaat binnen maatschappelijke thema's en ontdekt de bredere context *Praktijkonderwijs: de leerling ontdekt wat een de maatschappelijke context is en kan kunst en cultuur in deze context plaatsen
	klas 1	klas 2	klas 3
competentie	onderzoeken, beschouwen, analyseren, verslag doen	als in klas 1 +	als in klas 1 en 2 + interpreteren
definitie	de leerling kan in een creatief proces een opdracht uitwerken door een bepaald thema te verkennen / de leerling leert waar te nemen, creatief te denken, doet nieuwe ideeën op	de leerling kan zich meer verdiepen in een bepaald thema	de leerling onderzoekt verschillende mogelijkheden en oplossingen van een opdracht in de verwerking van een thema / de leerling ervaart actuele waarden in kunst en cultuur
erfgoedlocatie	de leerling werkt tijdens de les samen met medeleerlingen aan een opdracht binnen een bepaald creatief proces en ontdekt dat er verschillende manieren/invallshoeken zijn om naar kunst en cultuur te kijken	de leerling verruimt zijn blik vanuit zijn eigen wereld door in aanraking te komen met werk van kunstenaars	de leerling ontdekt dat kunst en cultuur vaak gaat om actuele gebeurtenissen in de maatschappij en leert dat het een afspiegeling kan zijn van de maatschappij

	klas 1	klas 2	klas 3
competentie	produceren, presenteren	als in klas 1 +	als in klas 1 en 2 +
definitie	de leerling kan alleen of met een groepje aan een opdracht werken.	de leerling kan interpreteren en eigen gevoelens en ervaringen gebruiken in een opdracht	de leerling kan uitdrukking geven aan eigen gevoelens en ervaringen, vormgeven aan verbeelding en kan communiceren door middel van woord, beeld en lichaamstaal *Praktijkonderwijs: de leerling krijgt hiervan 2 opties
erfgoedlocatie	de leerling maakt (zelfstandig of met een groepje) een werk of een opdracht waarbij hij zijn eigen ervaring kan weergeven	de leerling werkt aan eigen kunstzinnige vermogen in de opdracht die hij krijgt en voert deze zelfstandig uit of met een groepje en kan het vervolgens samen met het groepje bekijken	de leerling ontdekt door het maken van een werk/opdracht dat hij zelf ook in staat is een (actueel) thema/onderwerp op een kunstzinnige manier uit te werken en kan dit bij anderen onder de aandacht brengen

	klas 1	klas 2	klas 3
competentie	reflecteren, evalueren	als in klas 1 +	als in klas 1 en 2 +
	de leerling kan in eigen bewoordingen weergeven wat hij heeft ervaren	de leerling kan cultuuruitingen van zichzelf presenteren en toelichten *Praktijkonderwijs: De leerling vertelt iets over een cultuuruiting van zichzelf.	de leerling kan van zichzelf en anderen interpreteren en waarderen, kan keuze toelichten
erfgoedlocatie	de leerling kan een reflectie geven van keuzes en ervaringen en kan dit delen met de groep of met een klein groepje / de leerling laat zien hoe hij het creatieve proces heeft doorlopen en kan zijn eigen gevoel en ervaring weergeven	de leerling kan verslag doen van zijn ervaringen alleen of in een groepje / de leerling wordt gestimuleerd om eigen, verschillende mogelijkheden te bedenken en alleen of samen met medeleerlingen keuzes te maken	de leerling begrijpt dat kunst en cultuur onderdeel zijn van het leven en uitdrukking geven aan allerlei maatschappelijke en persoonlijke uitingen

Cultuurmenues in Museum Panorama Mesdag

Cultuurmenu VO leerlijn 'Maatschappijvakken': maatschappijleer, geschiedenis, aardrijkskunde

Alle vmbo-niveaus en havo/wvo, klas 1 t/m 3 Menu D t/m G

Per cultuurmenues VO zijn er 4 competenties. Sommige tussendoelen komen in de lessen direct ter sprake, andere zullen door openstapeling van ervaringen duidelijk worden.

	klas 1	klas 2	klas 3
competentie	kijken, luisteren	als in klas 1 +	als in klas 1 en 2 +
definitie	de leerling maakt kennis met erfgoedobjecten en historische bronnen en kan zich verwonderen over het andere en het eigene	de leerling ziet grotere verbanden	als in klas 1 en 2
erfgoedlocatie	de leerling kan objecten en bronnen plaatsen in de historische of geografische context, maakt kennis met de verhalen die hier bij horen / de leerling maakt kennis met de diversiteit van het historische bronnenmateriaal	de leerling ontdekt in welke erfgoedinstelling welk bronmateriaal bewaard wordt / de leerling kan de verhalen verbinden met zichzelf	de leerling kan de verhalen een plaats geven in een groter geheel/bredere context / de leerling leert door te kijken en te observeren informatie uit bronnen te halen

	klas 1	klas 2	klas 3
competentie	onderzoeken, ervaren, leren analyseren, verslag doen	als in klas 1 +	als in klas 1 en 2 + interpreteren
definitie	de leerling kan een eenvoudige opdracht uitwerken door een bepaald thema te verkennen en leert dat je gebeurtenissen kunt zien vanuit verschillende perspectieven en ervaart hoe de betrokken erfgoedinstellingen hun werk doen.	de leerling leert waar te nemen, objectief te denken, zonder direct oordeel, doet nieuwe ideeën op / de leerling leert dat je verschillende bronnen moet raadplegen om het verhaal kloppend te maken	de leerling weet onderscheid te maken in informatie voor derden / de leerling weet elke vormen van erfgoed presenteren er zijn / kent de doelstellingen van drie verschillende organisaties en weet welke verschillen en overeenkomsten er zijn
erfgoedlocatie	de leerling leert diverse bronnen te gebruiken	de leerling weet bronnenmateriaal te interpreteren	de leerling weet welke verschillen en overeenkomsten er zijn; de leerling kan het bronnenmateriaal inzetten en gebruiken

	klas 1	klas 2	klas 3
competentie	keuzes maken, produceren, presenteren	als in klas 1 +	als in klas 1 en 2 +
definitie	de leerling kan zelfstandig of in een groepje aan een opdracht werken / kan daarbij keuzes maken op basis van het geleerde / de leerling kan dit presenteren	als in klas 1	als in klas 1 en 2
erfgoedlocatie	de leerling laat zien hoe hij het proces heeft doorlopen, zijn eigen persoonlijke betrokkenheid staat centraal, stelt vragen, kan zich inleven vanuit eigen situatie, vormt zich een mening	de leerling leert hoofd- en bijzaken te onderscheiden en dat je een onderzoek vanuit verschillende invalshoeken kunt doen	als in klas 1 en 2 / de leerling kan zijn meningsvorming onderbouwen / de leerling kan de juiste keuzes maken uit de informatiebronnen om tot de kerninformatie te komen

	klas 1	klas 2	klas 3
competentie	reflecteren, evalueren, meningsuiting vormen	als in klas 1 +	als in klas 1 en 2 +
definitie	De leerling kan een mening vormen over het geleerde en zijn mening verwoorden aan klasgenoten en de docent	als in klas 1	de leerling kan eerder gevonden bronnen verwerken tot een presentatie / de leerling leert dat je in deze ergoedinstellingen onderzoek kunt doen, zowel op historisch als maatschappelijk gebied
erfgoedlocatie	de leerling leert werken met bronnen en onderzoeksobjecten / krijgt een kader waarbinnen hij de wereld om zich heen beter begrijpt	de leerling weet welke informatie waardevol is om later te presenteren	de leerling leert dat het bewaren van (historisch) erfgoed van betekenis is voor het krijgen van kennis en inzicht

9 Extra marketingactiviteiten 2022

De Cultuurmenu Museummarkt maart 2022

De informatiemiddag/Cultuurmenumarkt voor PO- en VO-scholen is gehouden op 13 maart 2022 in West Den Haag. Deze middag werd goed bezocht. Musea uit Den Haag en de regio presenteren hun aanbod uit het cultuurmenuprogramma. Ze vertelden over hun interactieve lessen voor het primair- en voortgezet onderwijs. Programma was als volgt: scholen konden inlopen om 14.00 uur, 15.00 uur en 16.00 uur. Ze kregen gratis koffie/thee en iets lekkers bij binnenkomst. Ze konden langs alle museumkramen lopen voor informatie over de lessen en de praktische zaken over inschrijven, kosten en busvervoer. Er was een doorlopende media-presentatie over de projecten. In de Cultuurmenubus die voor de deur stond konden de medewerkers van de scholen hun museumkennis toetsen in een uitdagende test met over elk deelnemend museum een vraag (inclusief hoofdprijs!). Er waren een aantal rondleidingen in West Den Haag, en 3 exposities te bezichtigen. Per persoon ontving een bezoeker van een school een Cultuurmenu museumstrippenkaart, waarmee ze het lopende schooljaar alle deelnemende musea 1 x gratis konden bezoeken ter oriëntatie. Om 17.00 uur was er een afsluiting met een drankje en een hapje. Er waren 26 medewerkers van PO-scholen en 18 medewerkers van VO-scholen.

Cultuurmenufeest 16 november 2022

Op woensdag 16 november 2022 hadden we een heel geslaagd Cultuurmenufeest in het Museon – Omniversum.

Dit feest gaven we om 7 redenen:

1. Ruim 27.000 leerlingen doen weer mee met het Cultuurmenu PO en VO.
2. De Cultuurmenubus heeft een nieuwe look.
3. De scholen gaven ons alweer een goede beoordeling.
4. Steeds meer scholen doen mee.
5. 23 deelnemende musea vormen een goed samenwerkingsteam.
6. Er komt een nieuw project, de 'Haagse Museumtent'.
7. Fondsen en sponsors steunen ons trouw.

Bas van Nooten, voorzitter van de Stichting Gezamenlijke Projecten Haagse Musea, deed het welkomstwoord. Sandra Bal, hoofd van het Projectenbureau Haagse Musea, bedankte met een mooie roos ondersteuners van het Cultuurmenu en andere partners voor de fijne en goede samenwerking, die hopelijk nog lang voortduurt. Muziekgroep Briza speelde wereldmuziek en musea lieten objecten zien die ze gebruiken tijdens de cultuurmenulessen. De nieuwe Cultuurmenubus werd op een feestelijke manier onthuld door deelnemende leerlingen. En er waren leuke ontmoetingen tussen mensen van scholen, musea en andere organisaties die er waren. Hartelijk dank aan de mensen die aanwezig waren en met ons het feest hebben gevierd! Foto's feest zie de nieuwsbrief op de website www.cultuurmenu.nl

10 Financiële ondersteuning kalenderjaar 2022

Het kalenderjaar 2022 is het Cultuurmenu PO financieel ondersteund door:

- Fonds 1818
- Nationale Nederlanden
- Van Ravesteyn Fonds
- Stichting F.S. Tijmstra
- August Fentener van Vlissingen Fonds
- Stichting Boschuyzen
- W.M. De Hoop Stichting
- Gravin van Bylandt Stichting
- Rabobank
- Stichting Zabawas
- Stichting Schiefbaan Hovius
- Stichting 't Treckpaert

Voor het schooljaar 2022-2023 is het Cultuurmenu VO financieel ondersteund door:

- Fonds 1818
- Nationale Nederlanden
- Prins Bernard Cultuurfonds
- V Fonds
- Van Ommeren de Voogt Stichting
- Stichting Boschuyzen
- Gravin van Bylandt Stichting
- Hendrik Muller Fonds

Het financieel overzicht is op te vragen over 2022 en is voorzien van een bestuursverklaring.

11 Veranderingen

Het Vredespaleis gaf kort voor de zomervakantie te kennen dat ze helaas niet konden deelnemen het schooljaar 2022-2023. De lessen zijn overgenomen door het Museon-Omniversum. Het schooljaar 2023-2024 gaat het Vredespaleis echter wel weer meedoen.

12 Toekomstplannen

Het Cultuurmenu PO

Binnen het aanbod van het Cultuurmenu PO zullen voor het schooljaar 2023-2024 en verder een aantal aanpassingen worden gedaan. De focus van een aantal nieuwe lessen die worden ontwikkeld voor het Cultuurmenu PO-lessen komt nog meer te liggen op het de volgende extra aandachtsgebieden:

- gelijke kansen voor leerlingen creëren
- klimaat en milieu
- samenleven/samenwerken zie https://www.slo.nl/publish/pages/12725/figuur_21e_eeuwse_vaardigheden_1.jpg

De musea gaan hun lessen samenstellen binnen deze range aan thema's

- Gelijke kansen voor leerlingen creëren;
- Sociaal emotionele ontwikkeling;
- Gevoelens en emoties (en hoe ga je er mee om, bespreekbaar maken), ik en de stad, ik en de ander, samen leven, samen werken, omgeving, mensenrechten en burgerschap, communicatie, identiteit, ontdekken, inleven in de ander/ empathisch vermogen, filosoferen.

Gelijke kansen creëren: taal en leesontwikkeling, woordenschat, digitale geletterdheid, mediawijsheid, rekenvaardigheid, arm en rijk of arme en rijke landen, vluchtelingen/migratie en emigratie (wordt dit behandeld op de scholen in groep 8 bijvoorbeeld?), rolpatronen, gezondheid, hygiëne, welzijn, vitaliteit, voeding, leefomgeving, beweging/sporten;

Samenleven/samenwerken: met elkaar samenleven, met elkaar samenwerken, maatschappij, oorlog, vrede, mensenrechten, rechten van het kind, religie, verkeer;

Natuur en milieu: natuur, voeding, (jouw) leefomgeving, milieu, afval, recycling, duurzaamheid, de aarde, landbouw, de ruimte, de wereld;

De leerlijn 'kennismaken met cultureel erfgoed' in een nieuw jasje

De leerlijn 'kennismaken met cultureel erfgoed' zullen we weer gebruiken, maar de leerlijn wordt wel aangepast/meer toegeschreven naar de nieuwe streefcompetenties van het leergebied kunstzinnige oriëntatie.

Nieuwe menu's en nieuwe lessen vanaf 2022-2023

We zijn schooljaar 2022-2023 gaan werken met nieuwe menu's. Dit doen we ongeveer om de 4 jaar om de scholen een kans te geven weer eens uit een heel andere aanbodsamenstelling te kunnen kiezen maar ook om de busclusters efficiënter te maken (dit bespaart buskosten).

Met deze nieuwe menusamenstelling blijven we een aantal jaren werken. Een paar musea hebben voor het schooljaar 2022-2023 een nieuwe les gemaakt, dat gebeurt ook het schooljaar 2023-2024.

Per museum kijken we elk jaar of het nodig is een andere les te maken, het kostenplaatje nemen we hierbij ook in ogenschouw. Omdat een aantal musea dezelfde les geeft bij een wisselende tentoonstelling is het niet altijd nodig een les aan te passen. Sommige musea zullen de bestaande lessen wel iets gaan aanpassen op basis van de evaluaties van de scholen maar ook omdat we gaan werken aan en een aantal extra aandachtsgebieden.

Scholen uit de aandachtswijken:

We proberen nog meer scholen uit de aandachtswijken te interesseren voor deelname. We doen dit onder andere door belrondes en een Cultuurmenumuseummarkt te organiseren in maart 2023 waarbij we ook deze scholen gaan uitnodigen. Zie voor scholen uit aandachtswijken bijlage 2.

Het Cultuurmenu VO

Het schema (pagina 23) wordt op een andere manier aangeboden aan de scholen. Op deze manier is te zien welke lessen er voor klas 1, 2 en 3 zijn. Er zijn 4 extra lessen voor praktijkonderwijs bijgekomen voor het schooljaar 2022-2023, het totaal komt uit op 12 lessen voor het praktijkonderwijs. We onderzoeken of het mogelijk is meer lessen voor het praktijkonderwijs te gaan geven.

Een nieuw project de 'Haagse Museumtent'

In het kalenderjaar 2022 hebben we voorbereidingen getroffen voor het opzetten van een nieuw interactief project de 'Haagse Museumtent'. Dit past binnen het raamwerk van het Cultuurmenu maar is ook geschikt voor andere/meerdere doelgroepen. Er is een plan geschreven voor het uitvoeren van een pilot. Hiervoor is voldoende financiële ondersteuning gevonden:

Ondersteuners voor de opzet en uitvoering van de pilot die van start ging in augustus 2022

- Fonds 1818
- Gemeente Den Haag
- Stichting Boschuyzen

- Gravin van Bylandt Stichting
- Fonds Sluyterman van Loo
- Stichting RCOAK
- VSB Fonds

De uitvoering van de testlessen (scholen) en testpresentaties (voor senioren) van de pilot zal gaan plaatsvinden tussen februari en april 2023. In het pilotplan staan belangrijke aspecten als 'diversiteit en inclusie' centraal. We gaan kijken naar hoe we deze aspecten nog beter kunnen verweven in wat we al doen en onderzoeken kerndoelen als: lokaal verbinden, gelijke kansen, actieve betrokkenheid. We onderzoeken of het maken van aanbod een verrijking kan zijn. Zodat, bijvoorbeeld in tijden van nood, (zoals de coronacrisis) leerlingen toch kunst en cultuureducatie krijgen en kunnen kennismaken met het aanbod van het Cultuurmenu en de 23 musea die eraan kunnen gaan meedoen.

Het nieuwe project zal ook een belangrijke aanvulling zijn voor scholen om de cultuurmenulesen nog beter voor te bereiden. Het aanbod gaan we voor meerdere doelgroepen geschikt maken, onder andere ook voor mensen die niet fysiek naar de musea toe kunnen komen, bijvoorbeeld leerlingen van speciaal onderwijs maar ook voor senioren, vluchtelingen en vrouwen die naar de buurthuizen gaan voor participatieprojecten. Overleg met organisaties die verschillende wijken uit Den Haag vertegenwoordigen is dan ook een onderdeel van de voorbereiding. Een van de doelen is bij de diverse doelgroepen interesse wekken voor het bezoeken van de musea die de stad Den Haag rijk is en de betekenis van zo'n bezoek zelf te ervaren. Zie bijlage 1 voor meer uitleg.

Bijlage 1

De Haagse Museumtent pilot

Van februari t/m april 2023 organiseert het Cultuurmenu de pilot van de Haagse Museumtent. De pilot richt zich op scholen én op een nieuwe doelgroep: senioren. In plaats van naar de culturele instellingen te gaan, komt de Haagse Museumtent bij de deelnemers op bezoek. Vanaf het najaar van 2023 hopen we de Museumtent breder in te kunnen zetten.

De tent is een beschutte plek die je even in een andere wereld brengt: de wereld van de Haagse musea. Een tent verwijst naar reizen. De tent, de introductiefilm, koffers met objecten, foto's en dergelijke gaan dan ook letterlijk op reis naar diverse scholen en organisaties voor senioren in Den Haag en de regio.

Daar wordt over het museum verteld door educatoren die ook meewerken aan het Cultuurmenu PO en VO. Elke les of bijeenkomst bevat bovendien een activiteit om met elkaar te doen. Tezamen vormen alle onderdelen een laagdrempelige kennis-making met de culturele instelling.

Achtergrondinformatie

Dit nieuwe project sluit aan bij diverse maatschappelijke kerndoelen: gelijke kansen voor iedereen, lokaal verbinden en leefbare buurten. Bovendien kan de Museumtent als brug dienen naar de Cultuurmenu's. Scholen -bijvoorbeeld uit aandachtswijken- kunnen zo extra ondersteuning krijgen bij het voorbereiden op een museumbezoek uit het Cultuurmenu.

Senioren kunnen op een laagdrempelige en interactieve manier kennismaken met de musea. Zorginstellingen en hun verzorgers/mantelzorgers kunnen inspiratie opdoen hoe een museumbezoek kan bijdragen aan het welzijn van de deelnemers. De bezoekers voelen zich geïnformeerd en betrokken bij de maatschappij. Door het aanbieden van kunst en cultuur op een goed niveau worden mensen geprikkeld en gestimuleerd en om over allerlei zaken na te denken. Ze blijven daardoor actief en voelen zich gezien en gewaardeerd.

De koffer van Huis van het Boek: Schrijven toen en nu

Voor senioren:

Tegenwoordig wordt er nog weinig nog met de hand geschreven. Kinderen zijn heel vaardig met een computer, maar hebben niet meer dat mooie handschrift van vroeger. Is dat jammer? Of is het juist vooruitgang? Aan de hand van verschillende objecten wordt verteld hoe het schrijven veranderd is in de loop der tijd.

Voor kinderen (midden- en bovenbouw):

In Nederland is het nu heel normaal dat kinderen op school leren lezen en schrijven. Maar vroeger was dat heel anders! School was alleen voor hele rijke mensen of voor mensen van de kerk. Monniken in kloosters waren vaak de enigen die een boek konden schrijven. Dat deden ze met een ganzenveer op perkament. Toen de drukpers werd uitgevonden werden boeken veel goedkoper en hoefde je niet per se heel rijk te zijn om naar school te kunnen. Maar die school zag er heel anders uit dan nu! Aan de hand van allerlei voorwerpen in een koffer wordt de geschiedenis van school en van het schrift verteld. We gaan niet alleen alles bekijken, we gaan de materialen ook uitproberen.

De koffer van de afdeling Archeologie: De mens achter de dingen

Voor senioren:

Wanneer in de stad iets wordt gebouwd of verbouwd, dan is archeologisch onderzoek verplicht. In de afgelopen 40 jaar is veel moois aangetroffen. We laten daar graag meer van zien en vertellen erover. Uiteraard komen er voorwerpen mee. Bovendien brengen we een kwartetspel mee, waarin foto's de context laten zien van de vondst. Het kwartet nodigt ook uit tot gesprekken over de plekken en de voorwerpen. Wat zijn hun herinneringen op een bepaalde plaats? Is er veel veranderd?

Voor kinderen (midden- en bovenbouw):

Den Haag heeft een eigen afdeling archeologie, waar ongeveer 30 archeologen werken. Als er in de stad iets nieuws wordt gebouwd, is archeologisch onderzoek

verplicht. We leggen uit hoe dit werkt en kijken met de leerlingen naar een aantal echte oude voorwerpen in de koffers. Daarna gaan we kwartetten. De vier kaarten vertellen meer over het voorwerp; binnen en buiten worden gekoppeld.

De koffer van het Kinderboekenmuseum: Ga mee op verhalenreis

Voor kinderen:

Ontdek en beleef prachtige verhalen uit boeken en maak een eigen verhaal! Aan de hand van de verzameling van het Kinderboekenmuseum ervaren de leerlingen de rijkdom van verhalen en ontdekken met welke elementen een verhaal wordt opgebouwd. Tijdens deze les gaan de leerlingen volop dromen en fantaseren en maken hun

eigen verhaal. In hun verhaal kan en mag alles! Illustraties, gedichten en verhalen komen allemaal voorbij!

Bijlage 2

Cultuurmenu Primair Onderwijs: scholen in aandachtswijken en speciaal onderwijs

Het schooljaar 2022-2023 hebben in totaal 85 scholen zich ingeschreven. Toch weer een onverwacht hoog aantal na weer een coronacrisisjaar. Scholen hebben weer veel zin om te gaan meedoen.

We bereiken elk jaar meer scholen uit aandachtswijken en scholen uit het speciaal onderwijs. De verwachting dat in het schooljaar 2022-2023 dit aantal scholen uit aandachtswijken zal gaan toenemen is uitgekomen. Door extra wervingsacties hebben 31 scholen zich ingeschreven, waarvan 6 nieuwe, 1 school die terug is gekomen. 4 scholen hebben een andere keuze gemaakt, 1 speciaal onderwijs-school staat ook op deze lijst. Er doen nu 3 scholen speciaal onderwijs mee, 1 meer dan vorig schooljaar. Voor het schooljaar 2023-2024 gaan we er van uit dat er 2 scholen uit aandachtswijken bij zullen komen en weer 2 scholen met speciaal onderwijs, dus in totaal 37 scholen. In bijlage 1 sturen we de scholenlijst mee met alle scholen uit de aandachtswijken die het schooljaar 2022-2023 meedoen. We zullen om scholen te werven weer speciale wervingsacties gaan doen, waaronder weer een Cultuurmenumuseummarkt in maart 2023.

Aandachtsscholen die deelnemen in 2022-2023		
Aantal PO scholen	Buurt	Plaats
1	Meerzicht	Rijswijk
1	Te Werve	Rijswijk
2	De Muziekbuurt	Rijswijk
1	Prinsenhof	Leidschendam
1	De Heuvel	Leidschendam
3	Centrum	Den Haag
2	Stationsbuurt	Den Haag
1	Rustenburg	Den Haag
3	Laak	Den Haag
2	Schilderswijk	Den Haag
3	Zuid-West	Den Haag
6	Morgenstond, Bouwlust, Vrederust	Den Haag
2	Leyenburg	Den Haag
2	Transvaal	Den Haag
1	Zoetermeer-Zuid	Zoetermeer
31		
Aantal SBO scholen deelnemend in 2022-2023		
2		Den Haag
1		Pijnacker

Colofon

Uitgave van
Stichting Gezamenlijke Projecten
Haagse Musea
Stadhouderslaan 37
2517 HV Den Haag
Postbus 30313
2500 GH Den Haag
T. 070 338 14 58

Tekst: Sandra Bal, hoofd Projectenbureau Haagse Musea

Redactie: Bestuur Stichting Gezamenlijke Projecten Haagse Musea, Projectenbureau Haagse Musea

Fotografie cover PO: Chelsey Honders

Fotografie cover VO: Chelsey Honders /
Menthe de Kloe

Ontwerp jaarverslag: Eindeloos

Oplage: 50

Drukwerk op gerecycled papier

Datum: maart 2023

Met dank aan:

Fonds 1818

Rabobank

ZABAWAS

Tijmstra Stichting

VAN OMMEREN
DE VOOGT
STICHTING

VAN RAVESTEYN FONDS

W.M. DE HOOP STICHTING

Hendrik
Muller
fonds

fotomuseum
den haag

Fotomuseum Den Haag
Stadhouderslaan 43
2517 HV Den Haag
070 3381120 Kyra Berkhout
reserveringen@kunstmuseum.nl

Galerij
Prins Willem V

Galerij Prins Willem V
Buitenhof 33
2513 AH Den Haag
070-3023456
(Anne Maartje Kruijswijk)
educatie@mauritshuis.nl
www.mauritshuis.nl

Den Haag
Gemeente Den Haag

Afdeling Monumentenzorg
en Welstand
Spui 70, 2511 BT Den Haag
070-3534083 (Elise Mutter)
monumentenzorg@denhaag.nl
www.monumentenzorgden-
haag.nl

Dienst Stadsbeheer
Afdeling Archeologie &
Natuur- en Milieueducatie
Prins Hendrikstraat 39
2518 HH Den Haag
06 31980708 (Ilse Wijkstra)
Ilse.kamiran@denhaag.nl
www.archeologie.denhaag.nl

Haags Gemeentearchief
Spui 70, 2511 BT Den Haag
070-3537041 (Wendy Louw)
wendy.louw@denhaag.nl
www.haagsgemeentearchief.nl

KINDER
BOEKEN
MUSEUM

Kinderboekenmuseum
Prins Willem-Alexanderhof 5
2595 BE Den Haag
070-3339631 (Anouk van Dijk)
groepsbezoek@kinderboeken-
museum.nl
www.kinderboekenmuseum.nl

KUNSTMUSEUM
DEN HAAG

Kunstmuseum Den Haag
Stadhouderslaan 41
2517 HV Den Haag
070 3381 120 (Kyra Berkhout)
reserveringen@kunstmuseum.nl

Haags
Historisch
Museum

Haags Historisch Museum
Korte Vijverberg 7
2513 AB Den Haag
070-3123065
(Ellen Heijne)
educatie@haagshistorisch-
museum.nl
www.haagshistorischmuseum.nl

HUIS VAN
HET BOEK

Huis van het boek
Prinsessegracht 30
2514 AP Den Haag
070-3462700 (Winnifred Dijkstra)
reserveringen@huisvanhet-
boek.nl
www.huisvanhetboek.nl

LOUWMAN
MUSEUM

Louwmanmuseum
Leidsestraatweg 57
2594 BB Den Haag
070-3047372 (Debby van
Rijswijk)
d.vanrijswijk@louwman-
museum.nl
www.louwmanmuseum.nl

Mh Mauritshuis

Mauritshuis
Plein 29
2511 CS Den Haag
070-3023456 (Anne Maartje
Kruijswijk)
mail@mauritshuis.nl
www.mauritshuis.nl

De
Mesdag
Collectie
Den Haag

De Mesdag Collectie
Laan van Meerdervoort 7f
2517 AB Den Haag
Tel 070-3621434
info@demesdagcollectie.nl

museon
omniversum

Museon-Omniversum
Stadhouderslaan 37
2517 HV Den Haag
070-3381463
scholen@oneplanet.nl
www.museon-omniversum.nl

museum
Beelden
aan
Zee

Museum Beelden aan Zee
Harteveltstraat 1
2586 EL Scheveningen
070-358 58 57
educatie@beeldenaanee.nl
Contactpersoon: Marlies
Nijkamp
www.beeldenaanee.nl

museum
BREDIUS

Museum Bredius
Mw. Claartje de Leeuw
Lange vijverberg 14
2513 AC Den Haag
070-3620729
06-46282859
info@museumbredius.nl
cleeuw@xs4all.nl
www.museumbredius.nl

MUSEUM
PANORAMA
MESDAG

Museum Panorama Mesdag
Zeestraat 65
2518 AA Den Haag
070-3450431
info@panorama-mesdag.nl
www.panorama-mesdag.nl

MUSEUM
PRINSENHOF
DELFT

Museum Prinsenhof Delft
Sint Agathaplein 1
2611 HR Delft
015 2197927 (Ellen Bakker &
Mario Carolus van Lier)
reservering-prinsenhof@delft.nl
www.prinsenhof-delft.nl

MUSEUM
SOPHIAHOF
van Indië tot nu

Museum Sophiahof
Sophialaan 10
2514 JR Den Haag
070-2002500
(Manon van de Vondervoort)
m.vondervoort@gmail.com
Indischherinneringscentrum.nl

muzee
SCHEVENINGEN

Muzee Scheveningen
Neptunusstraat 90
2586 GT Scheveningen
070-3500830
educatie@muzee.nl
www.muzee.nl

nationaal
monument
Oranjestotel

Nationaal Monument
Oranjestotel
Van Alkemadeaan 1258
2597 BP Den Haag
070 222 8070 (Marjolein Wibier)
reserveringen@oranjestotel.org
www.oranjestotel.org

nationaal
archief

Nationaal Archief
Prins Willem-Alexanderhof 20
2595 BE Den Haag
06-55267929 (Ellen Loozen)
educatie@nationaalarchief.nl
www.nationaalarchief.nl

Rijksmuseum de
Gevangenschap

Rijksmuseum de
Gevangenschap
Buitenhof 33, 2513 AH Den Haag
070-3123065
(Lotte Aartsma)
info@gevangenschap.nl
www.gevangenschap.nl

VREDESPALAIS

Vredespaleis
Carnegieplein 2
2517 KJ Den Haag
070 3024242
reception@peacepalace.org
www.vredespaleis.nl

West

West Den Haag
Lange Voorhout 102
2514 JE Den Haag
070 34293461
(Anne Willemssen)
educatie@westdenhaag.nl
www.westdenhaag.nl